

طراحی و تبیین الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها

آمنه سپهوند^۱ فرانک موسوی*^۲ محمدجواد کرم‌افروز^۳ سوسن لائی^۴

چکیده

اهمیت دادن مدیران به مسئولیت اجتماعی در آموزشگاه‌ها به‌عنوان سازمان‌های اجتماعی مردم‌محور، موجب افزایش اعتماد، تعهد و سلامت اجتماعی است. پژوهش حاضر با هدف طراحی و تبیین الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها صورت گرفت. روش پژوهش به‌صورت آمیخته اکتشافی (کیفی-کمی) و هدف آن از نوع توسعه‌ای-کاربردی است. حجم نمونه در مرحله اول بخش کیفی شامل سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، آیین‌نامه اجرایی مدارس ۱۴۰۰ و مقالات مرتبط بود. حجم نمونه در مرحله دوم بخش کیفی شامل مدیران و معاونان آموزشگاه‌ها براساس دستیابی به اشباع نظری بود. ابزار پژوهش مصاحبه نیمه‌ساختارمند بود. جامعه آماری در بخش کمی شامل مدیران مدارس متوسطه استان لرستان در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود. حجم نمونه براساس فرمول کوکران، ۲۳۸ نفر محاسبه شد. ابزار پژوهش در بخش کمی، پرسشنامه مبتنی بر یافته‌های بخش کیفی بود. برای اطمینان از روایی و پایایی روش مثلث‌سازی و همسوسازی داده‌ها انجام شد. CVR و CVI پرسشنامه نیز به ترتیب ۰/۹۲ و ۰/۷۹ و مناسب ارزیابی شدند. برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در بخش کیفی از تحلیل مضمون و در بخش کمی از تحلیل عاملی تأییدی و مدل‌سازی معادلات ساختاری استفاده شد. الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها با ۶ مضمون فراگیر شامل مسئولیت فرهیخته‌پروری، مسئولیت بالندگی معنوی، مسئولیت محیطی پایدار، مسئولیت اقتصادی پایدار، مسئولیت حامی‌گری پایدار، مسئولیت اعتلای اجتماعی حاصل شد؛ به عبارتی این مضامین، ابعاد الگو را تشکیل دادند. پیاده‌سازی الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران در آموزشگاه‌ها ضمن کمک به عملی‌شدن سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به ترویج روحیه مسئولیت‌پذیری اجتماعی عمومی، نظارت اجتماعی و اعتلای اجتماعی منتهی می‌شود.

واژگان کلیدی: آموزشگاه‌ها، الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی، تحلیل مضمون، مسئولیت

^۱ دانشجوی دکتری، گروه مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.
ameneh.sepahvand@yahoo.com

^۲ دانشیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران. (نویسنده مسئول)
frnkmosavi@yahoo.com

^۳ استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.
mjkaramafrooz@yahoo.com

^۴ استادیار، گروه مدیریت آموزشی، واحد کرمانشاه، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمانشاه، ایران.
susanlaei100@gmail.com

مقدمه

مسئولیت اجتماعی به معنای سیاست سازمانی است که موضوعات اجتماعی و زیست‌محیطی را در عملیات سازمانی ادغام می‌کند (اولاتجو^۱، ۲۰۲۱: ۳). اجرای مسئولیت اجتماعی رفتارهای سازگار با ارزش‌های اخلاقی و هماهنگ با مسئولیت‌های حقوقی و عینی بودن شهروند خوب می‌باشد (آپلیدن^۲ و ارکان^۳، ۲۰۱۰: ۵۵۹۱). کارول^۴ (۱۹۹۱) زمینه‌های متفاوت مسئولیت‌پذیری اجتماعی را باهم ترکیب نموده و یک الگوی ۴ بعدی ارائه داد که شامل مسئولیت اقتصادی (پایه و اساس تمام ابعاد و مسئولیت کسب سود)، مسئولیت قانونی (رعایت چارچوب و شرایط قانونی)، مسئولیت اخلاقی (انتظارات جامعه از سازمان در خصوص احترام به ارزش‌ها و هنجارهای جامعه و پایبندی به اصول اخلاقی) و مسئولیت‌پذیر بشردوستانه (وظایف در جهت حفظ و کمک به جامعه، ضمن رعایت مصالح) می‌باشد (صادقیان و علمی، ۱۳۹۲: ۲۱). همچنین دنیسون^۵ در پژوهشی عوامل ۴گانه تشکیل‌دهنده مسئولیت‌پذیری اجتماعی را به ابعاد جامعه، محیط، اخلاقی و مالی دسته‌بندی نموده است (شافعی و احمدی ۱۳۹۷: ۳۲).

گرینفیلد^۶ و ریبنز^۷ (۱۹۹۵) معتقدند دهه ۵۰ میلادی در آمریکا، مدیریت آموزشی طی جنبشی به‌عنوان علم اجتماعی تلقی شد. مدیریت و رهبری از نقش‌های کلیدی سازمان مدرسه در مسیر تعالی جامعه انسانی هستند (علی‌جانی و همکاران، ۱۳۹۸: ۱۷۹) و با دشوارترین، پیچیده‌ترین و مهم‌ترین مسئولیت اجتماعی سروکار دارند (میرکمالی و همکاران، ۱۳۹۷: ۱۳۲)؛ زیرا پذیرش اجتماعی در اوایل نوجوانی، یک نگرانی بزرگ است (کریس و کرونبرگ^۸، ۲۰۲۲: ۱). نیاز هست فعالیت‌های آموزشی و پرورشی در مسئولیت‌پذیری اجتماعی به‌عنوان فرایند اصلی قالب‌بندی شوند تا باعث مشروعیت‌دهی نزد ذی‌نفعان شوند (علی و همکاران، ۲۰۲۱: پارا ۶). مسئولیت‌پذیری اجتماعی، مسئولیت کل جامعه است؛ زیرا با آموزش آن به دانش‌آموزان، ضمن آموزش پایدار و آموزش ارزش‌ها و اخلاقیات می‌توان به ترویج فرهنگ، صلح، همبستگی و عدالت اجتماعی کمک نمود که مسئولیت حرفه‌ای معلمان در این رویکرد، آموزش شهروندان آینده است (هارتینز و وللدیویا^۹ و همکاران، ۲۰۲۰: ۳). ولندرس^{۱۰} و همکاران (۲۰۲۰) ارتباط مثبت، مشارکت اجتماعی و دانش مدنی دانش‌آموزان را موجب توسعه دیدگاه‌ها در مورد جامعه و فرصت بهتر برای تعامل و بحث در مورد مسئولیت‌پذیری اجتماعی می‌دانند.

1 Olateju

2 Apaydin

3 Ercan

4 Carroll

5 Denison

6 Greenfield

7 Ribbins

8 Kruse & Kroneberg

9 Martínez_Valdivia

10 Wanders

مسئولیت‌پذیری اجتماعی موجب افزایش سرمایه اعتماد اجتماعی، پیامدهای سیاسی مهم، افزایش بازدهی (ژانگ، ژانگ و سان، ۲۰۲۲: ۱) تعمیم هویت اجتماعی شخصی و سازمانی، همذات‌پنداری ذی‌نفعان، ایجاد نگرش مثبت در آن‌ها (سانگ و فرگوسن، ۲۰۲۲: ۱) ارتقاء تعهد اجتماعی، سلامت اجتماعی، دستیابی به اهداف توسعه پایدار (کرمی و همکاران، ۱۳۹۶: ۹۴) و الگوپذیری دانش‌آموزان از روحیه مسئولیت‌پذیری معلمان و مدیران (قاسمی و همکاران، ۱۳۹۹: ۱۳۶) می‌شود. از آنجایی که هر سازمانی مستعد تولید اثرات منفی اجتماعی هست (علی و همکاران، ۲۰۲۰: ۲۰۲۰: ۶)؛ پژوهش‌ها حاکی از گسترش روزافزون آسیب‌های اجتماعی (ترک تحصیل، فرار از مدرسه، اعتیاد، سرقت، خودکشی و تشکیل پروژه‌های معارض) به‌ویژه در سال‌های اخیر در بین دانش‌آموزان است (حسینی‌سنگریزه و همکاران، ۱۳۹۸: ۳) که این موضوع از سوءمدیریت یا مدیریت ضعیف مدارس ناشی شده و موجب کاهش رفتار شهروندی سازمانی، کاهش عملکرد و خروج از خدمت معلمان، تمایل ۹۶ درصدی از معلمان ایرانی به ترک خدمت، احساس بی‌عدالتی ۹۱ درصدی معلمان در محیط کار شده است (بارانی و ناستی‌زایی، ۳۹۸: ۵).

طبائی و همکاران (۱۴۰۰) عوامل موثر بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدارس را شامل مسئولیت‌های قانونی (توجه به حقوق انسانی، توجه به قوانین اجتماعی، مالکیت فکری و التزام به قانون) و مسئولیت اخلاقی (توجه به شفاف‌سازی، پاسخ‌گویی، احترام به ارزش‌ها و هنجارها) معرفی نمودند. وطنخواه و همکاران (۱۳۹۹) در مقاله‌ای با هدف بررسی رابطه مدل تصمیم‌گیری منابع انسانی بر پذیرش مسئولیت اجتماعی سازمان نتیجه گرفتند که روش بشردوستانه، روش اخلاقی، روش اقتصادی و روش قانونی بر مسئولیت اجتماعی کارکنان اثرگذار بودند. جامعه از آموزش و پرورش این انتظار را دارد که در زمینه‌های متفاوت بتواند به‌موقع و به‌درستی نیازهای دانش‌آموزان را بشناسند و نسبت به جامعه احساس مسئولیت کنند. رضایی و همکاران (۱۳۹۹) مؤلفه‌های مسئولیت اجتماعی اعضای هیأت دانشگاه فرهنگیان را فرهنگ سازمانی، هوش هیجانی، هوش اخلاقی، رهبری، تعهد سازمانی، تعلق خاطر کاری و ارزشیابی معرفی نمودند. بارخدا و احمدحیدری (۱۳۹۹) به ارتباط مثبت و معنادار بین مسئولیت‌پذیری با اثربخشی اشاره نمودند. همچنین ترتیب ارزش و اهمیت ابعاد مسئولیت‌پذیری در دیدگاه معلمان را اخلاقی، اقتصادی، اجتماعی و قانونی مطرح نمودند. اقدام‌پور و همکاران (۱۳۹۹) از پژوهش خود نتیجه گرفتند که بین توانمندسازی دانشجویان و ارتقاء سطح مسئولیت‌پذیری اجتماعی آن‌ها ارتباط معنادار وجود دارد. قاسمی و همکاران (۱۳۹۹) مؤلفه‌های اصلی مسئولیت‌پذیری اجتماعی را شامل مسئولیت اخلاقی، اقتصادی، قانونی، استراتژیک، شفافیت ارائه و پاسخ‌گویی دانستند. همچنین عوامل اثرگذار بر آن را آموزش کارکنان، رعایت منشورهای اخلاقی، ارائه خدمات ارزان، تدوین استانداردهای سازمانی حمایت‌های مالی و فرامالی، تسهیل نیازها، تعهدپذیری و توجه به رشد خلاقیت و نوآوری عنوان نمودند.

کینگ و مندوزا^۳ (۲۰۲۱) از پژوهش خود نتیجه‌گیری نمودند که اهداف اجتماعی با مشارکت بیشتر ارتباط مثبت دارد و سرایت اجتماعی درک فرایندهای انگیزشی را برجسته می‌سازد. پیزوتیلو^۴ و ونزیا^۵ (۲۰۲۱) در پژوهشی با هدف بررسی بلوغ مسئولیت‌پذیری اجتماعی و پایداری و ادغام آن در مؤسسات آموزش عالی، به عوامل مؤثر فرهنگ (حکمرانی، استراتژی، زمینه فراگیری و گزارش‌دهی)، مأموریت‌ها (برنامه‌های درسی، پژوهش و نتایج) و مردم (شناسایی، مشاوره،

1 Zhang, Sun & Song

2 Song & Ferguson

3 King & Mendoza

4 Pizzutilo

5 Venezia

درگیری و هم‌آفرینی) در این خصوص دست یافت. تینگ^۱ و همکاران (۲۰۲۱) در پژوهشی به‌منظور بررسی معرفی یادگیری مبتنی بر پروژه (PBL)^۲، به‌عنوان یک استراتژی یادگیری در برنامه مسئولیت‌پذیری اجتماعی دانشگاه نتیجه‌گیری کردند که این نوع یادگیری به شناخت دانش‌آموزان از زندگی واقعی اجتماعی و شناسایی مسائل جامعه محلی کمک می‌کند. تاپتون^۳ (۲۰۲۰) در پژوهشی نیازهای راهبردی اداری برای مسئولیت‌پذیری اجتماعی را انسانیت، محیط زیست، اقتصاد، حکمرانی خوب و قانون شناسایی نمود. الوارزای^۴ و همکاران (۲۰۲۰) از پژوهش خود نتیجه‌گیری کرد که مدارس باید مسئولیت‌پذیری اجتماعی را در سیستم‌های مدیریتی خود ادغام کنند. پژوهشگرانی مانند کرمی و همکاران (۱۳۹۶)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۹)، لک و همکاران (۱۳۹۸)، کریمی (۱۳۹۸)، انق و همکاران (۱۳۹۷)، شریعت‌باقری و نیک‌پور (۱۳۹۷)، مدینا^۵ و همکاران (۲۰۲۰)، صدیقی و همکاران (۲۰۱۹) و تاگوینین و اوربانوویت^۶ (۲۰۱۸) به موضوعاتی مانند اثر مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر بزهکاری دانش‌آموزان، مسئولیت‌پذیری اجتماعی در کارکنان آموزش و پرورش، مسئولیت‌پذیری اجتماعی در برنامه‌های درسی مطالعات اجتماعی، رابطه اخلاق با مسئولیت‌پذیری اجتماعی در مدارس، توسعه عدالت اجتماعی و برابری توسط مدارس، داوطلب شدن جوانان در اقدام اجتماعی، ارتباط مثبت مسئولیت‌پذیری اجتماعی بر عملکرد پژوهش پرداختند. مرور پیشینه‌ها نشان داد که مسئولیت اجتماعی مورد توجه پژوهشگران پیشین بود؛ لیکن در حیطه آموزشگاه‌ها و مدارس به‌صورت تخصصی الگویی بهینه که پاسخ‌گوی نیازمندی‌های این حوزه باشد و مخصوصاً پاسخ‌گویی نیاز محلی باشد، طراحی نشده و به مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها با رویکردی جامع با این حجم از متغیرها پرداخته نشده است. با توجه به موارد مذکور انجام پژوهش حاضر با توجه به این خلأ آموزشی، ضروری به نظر می‌رسد؛ لذا مسئله اصلی پژوهش حاضر این است که الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها چگونه است؟ نتایج این پژوهش می‌تواند برای تربیت شهروندانی مسئول و متعهد در مدارس کمک نماید. با توجه به مطالب مطرح شده و اهمیت موضوع، این پژوهش به دنبال پاسخ‌گویی به سؤالات ذیل می‌باشد:

۱. الگوی مسئولیت اجتماعی مدیران چگونه است؟

۲. اعتبارسنجی الگوی ترسیم شده چگونه است؟

1 Ting

2 project based learning

3 Tuptone

4 Álvarez

5 Medina

6 Tauginienė & Urbanovič

روش‌شناسی

پژوهش حاضر با هدف طراحی و تبیین الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها صورت گرفت. به لحاظ هدف به صورت توسعه‌ای-کاربردی و از منظر روش گردآوری داده‌ها از نوع آمیخته اکتشافی متوالی به صورت کیفی-کمی بود. بخش کیفی در ۲ مرحله انجام شد. جامعه آماری در مرحله اول شامل بررسی سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، آیین‌نامه اجرایی مدارس ۱۴۰۰ و ۳۱ مقاله داخلی و خارجی بود که ۱۱ مقاله داخلی آن مربوط به سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۷۵ و ۲۰ مقاله خارجی مربوط به سال‌های ۲۰۲۱-۲۰۰۹ مرتبط با موضوع، مستخرج از پایگاه‌های معتبر تحلیل و کدگذاری شدند. واحد تحلیل تمام مفاهیم، شاخص‌ها و مؤلفه‌هایی بود که به مسئولیت‌پذیری اجتماعی آموزشگاه‌ها مرتبط بودند. اشباع نظری و کفایت داده‌ها مبنای حدود حجم نمونه در این بخش بود. جامعه آماری در مرحله دوم بخش کیفی شامل مدیران و معاونان آموزشگاه‌ها در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود که با روش نمونه‌گیری ملاکی انتخاب شدند. ملاک انتخاب آن‌ها، سابقه بیش از ۱۵ سال مدیریت و تحصیلات مدرک کارشناسی‌ارشد به بالا بود. ابزار پژوهش در این مرحله، مصاحبه نیمه‌ساختارمند بود. معیار حجم نمونه، رسیدن به اشباع نظری بود که در مصاحبه ۱۳ حاصل شد. سؤالات مصاحبه با توجه به نتایج حاصل از تحلیل مرحله اول پژوهش کیفی در ۱۶ سؤال تنظیم شد. مصاحبه‌ها با مدت‌زمان تقریبی ۴۵ دقیقه و با رعایت اخلاق پژوهشی درباره محرمانه‌ماندن اطلاعات مشارکت‌کنندگان و کسب اجازه از مشارکت‌کنندگان، ضبط شدند. بعد از انجام هر مصاحبه و بلافاصله پس از گوش دادن، روی کاغذ بازنویسی شدند. در مرحله بعد با استفاده از نرم‌افزار MAXQDA 2020 به روش شبکه مضامین که آتراید-استرلینگ آن را توسعه داد، تحلیل انجام شد. در ابتدا تمام مفاهیمی که دربرگیرنده مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها بودند، از متن به‌عنوان پایین‌ترین سطح قضایای پدیده بیرون کشیده شدند و به تدریج با حذف موارد تکراری و مشابه، مضامین پایه شکل گرفتند. مضامین پایه با نتایج حاصل از مرحله اول پژوهش (تحلیل اسناد و مقالات مرتبط) همسوسازی انجام شد و مراحل بعدی با دسته‌بندی این مضامین و تلخیص آن‌ها اصول مجردتر و انتزاعی‌تر با عنوان مضامین سازمان‌دهنده تشکیل شد. سپس مضامین عالی در قالب استعاره‌های اساسی و در قالب مضامین فراگیر در دسته‌های کمتری مجدداً تلخیص و ترکیب شدند. برای روایی بیشتر این بخش از پژوهش، بازبینی سؤالات مصاحبه توسط ۳ نفر از متخصصان رشته، خارج از اعضای پژوهش انجام شد و با اعمال نظرات، تفسیرها و نکات مطرح شده از سوی آن‌ها، اصلاحات لازم اعمال شد. همچنین به‌منظور اطمینان از دقت و صحت داده‌ها، از روش تکنیک کنترل اعضاء جهت کسب اطلاعات دقیق و موازی استفاده شد؛ بدین صورت که مصاحبه‌های مکتوب شده و نتایج کدگذاری برای بازبینی مشارکت‌کنندگان جهت تطبیق با نظرات آن‌ها ارسال شد. بدین ترتیب روایی با روش چندسویه‌سازی و استفاده از روش مثلث‌سازی منابع داده‌ها از منابع ۳گانه متخصصان، اسناد و مقالات تخصصی مرتبط انجام شد.

در بخش کمی از روش توصیفی-پیمایشی استفاده شد. جامعه آماری شامل مدیران مدارس متوسط در استان لرستان در سال تحصیلی ۱۴۰۰-۱۳۹۹ بود که با فرمول کوکران و فرمول‌های اصلاحی ۲۳۸ نفر حجم نمونه محاسبه شد؛ لذا از روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای برای جمع‌آوری اطلاعات آن‌ها استفاده شد. ابزار پژوهش در بخش کمی، پرسشنامه محقق‌ساخته براساس نتایج حاصل از بخش دوم کیفی شامل ۵۵ گویه بود که در طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت طراحی و تنظیم شد. پس از طراحی پرسشنامه به‌منظور برآورد روایی صوری و محتوایی، برای ۴ نفر از متخصصان رشته‌ای ارسال و بازخوردها درخصوص جمله‌بندی‌ها، تطابق موضوع با سؤالات، دریافت و اصلاحات دریافت شدند. روایی محتوایی

CVR برابر ۰/۹۲ و CVI نیز بیشتر از ۰/۷۹ محاسبه شد. همچنین با اجرای آزمایشی پرسشنامه به تعداد ۳۰ مورد، پایایی ابزار برابر ۸۵/۷ مناسب تشخیص داده شد. پرسشنامه به تعداد بیشتر از تعداد افراد نمونه با پیش‌بینی موارد ناقص، معیوب و بی‌بازگشت با توجه به دوران پاندمی کروناویروس، به صورت مجازی توزیع شد. برای تحلیل با استفاده از نرم‌افزار SMARTPLS3 تحلیل عاملی تأییدی و مدل‌سازی معادلات ساختاری با استفاده از نرم‌افزار AMOS 23 انجام شد.

یافته‌ها

در پاسخ به سؤال اول پژوهشی مبنی بر طراحی الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها، اسناد شامل آیین‌نامه اجرایی مدارس ۱۴۰۰ و سند تحول بنیادین آموزش و پرورش کدگذاری شدند. سپس با توجه به نتایج آن‌ها، سؤالات مصاحبه طراحی شدند. پس از انجام مصاحبه‌ها، مصاحبه‌های مکتوب‌شده براساس رویکرد استقرایی و تحلیل مضمون کدگذاری شدند. مضامین پایه مستخرج از اولین مرحله کدگذاری مصاحبه‌ها با نتایج حاصل از تحلیل مقالات و اسناد تطبیق شد. بخشی از همسوسازی منابع در جدول شماره (۱) ارائه شده است:

جدول ۱: نمونه همسوسازی مصاحبه‌ها

بخشی از مصاحبه	مضمون پایه	همسوسازی با سند تحول بنیادین	همسوسازی با آیین‌نامه اجرایی مدارس ۱۴۰۰	همسوسازی با مقالات
۳۹۹ سال پیش از میلاد وقتی میخوان سقراط رو اعدام کنن، شاگرداش میان که فراریش بدن. قبول نمیکنه و به قانونی که وی را محکوم نموده احترام میذاره. ما تو این دور و زموئه با اینهمه پیشرفت توی دنیا، هنوز قانون برامون بی‌معنی هست و مشاهده میشه به‌طریق متفاوت مردم در سطح جامعه به‌شیوه‌های متفاوت سعی می‌کنن اونو دور بززن و باعث اینهمه ضرر و زیان میشه. قانونگرایی باید در مدرسه نهادینه بشه.	اولویت به قانون اساسی کشور	رعایت قانون	تأکید بر قانونمندی و قانونمداری (پذیرش قانون اساسی کشور به مثابه میثاق ملی)	التزام به قانون (طبائی، شفیع‌زاده و سلیمانی، ۱۴۰۰)، استراتژی حفظ حاکمیت قانون و هنجار (تاپتون، ۲۰۲۰)، پاسخ‌گویی در راستای قانون (آرگون، ۲۰۱۵)

براساس جدول شماره (۲) در پایان مراحل کدگذاری براساس روش تحلیل مضمون، اجزاء الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها در ۶ مضمون فراگیر، ۵۵ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۴۷ مضمون پایه تشکیل شد.

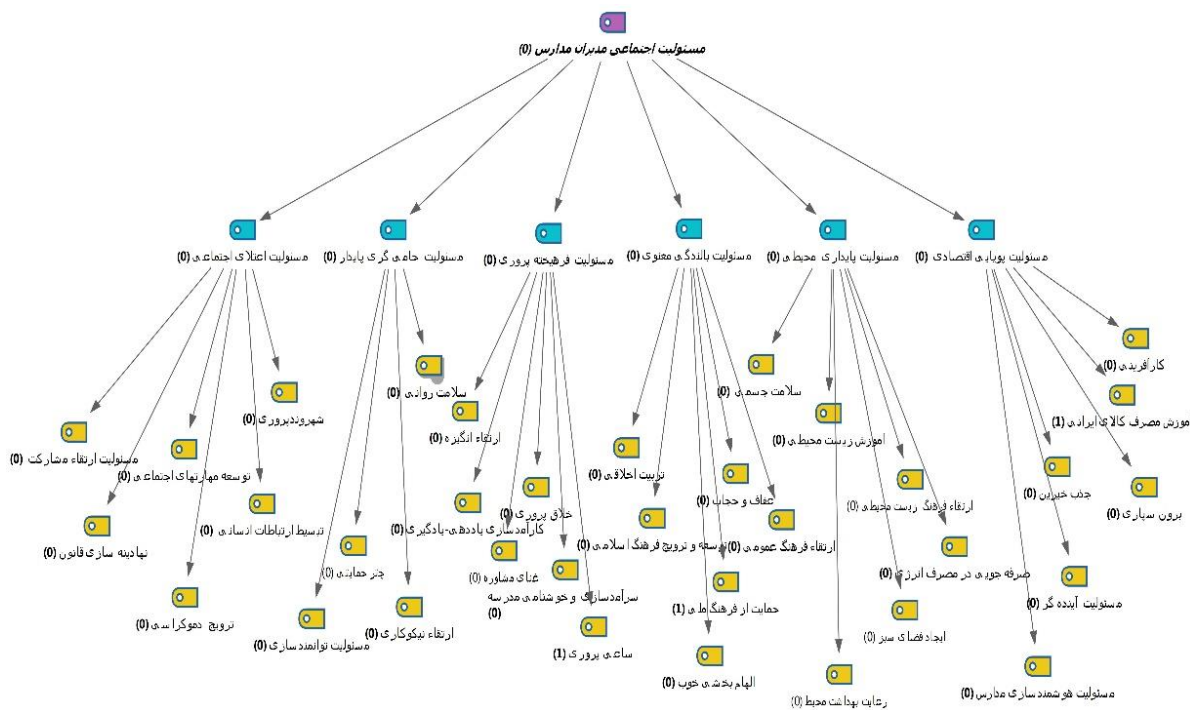
جدول ۲: نتایج مراحل کدگذاری

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین فراگیر	
ایجاد محیط یادگیری و دانش‌افزایی، استقرار زیرساخت‌ها و پرورش استعدادها	نگهداشت استعدادها	مسئولیت فرهنگی-پروری	
استخدام معلم از بین افراد نخبه و به‌کارگیری افراد نخبه در مدیریت	جذب نخبگان		
ترویج نگرش مثبت، متناسب‌سازی آموزش با نیاز دانش‌آموز و زندگی واقعی، نمایان‌بودن انگیزه و اشتیاق در معلم و تشویق به‌جای تنبیه	بایستگی تقویت حیطه عاطفی		
استعدادیابی دانش‌آموزان و شناخت نیازهای شغلی جامعه	کارآمدسازی هدایت تحصیلی		
مشتری‌مداری، اهمیت به رضایت ذی‌نفعان و رقابت‌پذیری سالم با آموزشگاه‌های دیگر	سرآمدسازی و خوشنامی مدرسه		
حمایت همه‌جانبه از مشاوره، ایجاد نگرش مثبت به مشاوره و کسب دانش حرفه‌ای در مشاوره	مشاوره کاربردی		
تأکید بر تدریس تعاملی با روش‌های نوین، ایده‌پردازی و افکار نو، تعیین استانداردهای لازم محیط آموزشی، خودرهبری در یادگیری و توجه به آموزش هنر و زیبایی‌شناختی	یاددهی-یادگیری اثربخش		
تدارک برنامه‌های خلاقیت‌محور، رشد تفکر انتقادی، تحریک پرسش‌گری و ابهام‌دانش‌آموز، پیشگیری از تربیت مبتنی بر اطاعت بی‌چون و چرا	خلاق‌پروری		
ارزش‌گزاری برای اهداف و فعالیت‌های مدرسه، تربیت فرد سازنده و تأکید بر پشتکار و مداومت	ساعی‌پروری		
تطبیق استانداردها با ارزشیابی‌ها، ارزشیابی مداوم و ارائه راه‌حل‌های اصلاحی، تشویق به‌جای تنبیه	ارزیابی ثمربخش دانش‌آموز		
تمرکززدایی، مدیریت مدرسه‌محور، پاسخ‌گویی به ذی‌نفعان، حکمرانی خوب و بازخورد وضعیت دانش‌آموز به والدین	پاسخ‌گویی		
پرورش حس کمال‌جویی، افزایش کیفیت و کمیت عملکرد و همگامی والدین	کمک به ایجاد موفقیت		
کمک به تحصیل خودشناسی و رشد معنوی	هوش معنوی		مسئولیت بالندگی معنوی
نقش‌الگویی معلمان در حجاب و تشکیل جلسه پرسش و پاسخ عفاف و حجاب	عفاف و حجاب		
ارائه الگوی رفتاری خوب به جای نصیحت، الگوی خودساختگی و توجه به الگویی پیامبر و امامان	الهام‌بخشی خوب		
تقویت روحیه وطن‌دوستی و ولایت‌مداری، تلاش در مسیر افزایش دانایی ملی، ایجاد عزت نفس ملی، اهمیت به هنرمندان و مشاهیر ملی اسلامی	حمایت از فرهنگ ملی		
آموزش معنوی در حد ادراک دانش‌آموز، ایجاد خدادوستی نه خداترسی، پاسخ‌گویی به شبهات مذهبی دانش‌آموزان، تأکید بر تربیت یک انسان متعادل، توجه به مفاهیم تربیتی قرآن، ازخودگذشتگی، روحیه استکبارستیزی، نهادینه‌سازی احترام به والدین، افزایش عزت نفس اعتقادی و فرهنگی	توسعه و ترویج فرهنگ اسلامی		
آموزش روش مطالعه، معرفی کتاب در کلاس توسط معلمان، انجام طرح کتابداری دانش‌آموزان و آموزش سواد رسانه	نهادینه‌سازی فرهنگ کتابخوانی		
اصلاح نواقص فرهنگی، کاهش فاصله فرهنگ رسمی و عمومی و غنی‌سازی فرهنگ عمومی	ارتقاء فرهنگ عمومی		
هماهنگی بین گفتار و کردار، اهمیت به بعد پرورشی، آموزش احترام به نهاد خانواده، الزام عمل به منشور اخلاقی، ارتقاء رشد فردی، رفتارهای سازگار با ارزش‌های اخلاقی، پیوند علم با ایمان و عقل و رعایت اخلاق کاری	تربیت اخلاقی		

مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
مسئولیت محیطی پایدار	آموزش زیست محیطی	آگاه‌سازی جهت شناخت آلاینده‌ها، بازیافت زباله، برگزاری دروس مرتبط در طبیعت، تولید شهروند زیست محیطی و ارتقاء سواد زیست محیطی
	سلامت جسمی	آموزش خودمراقبتی، آموزش مهارت‌های سالم زیستن، اطمینان از وضعیت ایمنی آموزشگاه‌ها و پیشگیری از حوادث، ارتقاء سطح آگاهی بهداشتی، پیشگیری از هرگونه آسیب جنسی، ممنوعیت اکید تنبیه بدنی و اهمیت به درس تربیت‌بدنی
	مدیریت بحران محیطی	تدارک تجهیزات برای مواقع بحران و کسب مهارت مدیریت بحران
	صرفه‌جویی در مصرف انرژی	تقدیر از معلمان فعال صرفه‌جو و آموزش صرفه‌جویی به‌عنوان ارزش
	رعایت بهداشت محیط	دفع انواع پسماند محیطی، حرکت به تولید زباله صفر، استفاده از وسیله نقلیه عمومی و رعایت بهداشت محیطی
	ارتقاء فرهنگ زیست محیطی	زیباسازی محیط، تغییرات اقلیمی، طرح‌های مشترک با محیط زیست، اهمیت لایه ازن، آموزش حفظ تنوع زیستی
	توسعه فضای سبز	کاشت دانه‌ها و نهال‌ها و نگهداری از فضای سبز و توسعه آن با مشارکت دانش‌آموزان
	شفاف‌سازی	شفاف‌سازی عملکرد آموزشگاه‌ها، شفاف‌سازی مالی و گزارش به والدین
مسئولیت اقتصادی پایدار	آموزش مصرف کالای ایرانی	آموزش مصرف کالای ایرانی و بهره‌گیری از همخوانی کالای ایرانی با اهداف تربیتی
	جذب خیرین	جلب اعتماد مردم، رسانه‌ای کردن کارهای خیرین، ایجاد فرهنگ نیکوکاری و احسان، جذب خیرین مدرسه‌ساز و مدرسه‌یار
	برون‌سپاری	صرفه‌جویی در هزینه‌ها در برون‌سپاری، استفاده از ظرفیت تخصصی و فناوری
	مسئولیت آینده‌نگر	انتخاب الگوی متناسب با شرایط، داشتن انعطاف‌پذیری‌سنجی، نیازسنجی، توجه به سرعت فناوری و برنامه‌ریزی هوشمندانه
	جذب منابع مالی	درآمدزایی برای مدرسه، آموزش درآمدزایی با فروش غذاهای خود در جشنواره آشپزی و ساماندهی کمک‌های نقدی دانش‌آموزان
	صرفه‌جویی	حفاظت از اموال مدرسه و صرفه‌جویی در منابع مالی مدرس
	حمایتگر مالی	پشتیبانی مالی از امور آموزشی و پرورشی، مسئولیت‌پذیری مالی و توسعه منابع مالی
	کارآفرینی	برگزاری نمایشگاه از وسایل دست‌ساز دانش‌آموزان، آشنایی دانش‌آموزان با فرهنگ کار و کشف استعداد حرفه‌ای دانش‌آموزان
مسئولیت حامی‌گری پایدار	هوشمندسازی	هوشمندسازی حداکثری مدرسه با فناوری و آموزش مهارت‌های علمی و فنی
	سلامت روانی	عدم تهدید به اخراج، آموزش صبوری، پذیرش خود، آموزش انتظار منطقی از خود، پرورش مهارت غلبه بر استرس، حفظ سلامت روانی در دانش‌آموزان، ممنوعیت خشونت، پذیرش تفاوت‌ها، ارتقاء عزت نفس، سازگار شدن با شرایط، ایجاد جو امنیت روانی و شاد نمودن فضای مدرسه
	مسئولیت توانمندسازی	اجرای برنامه سوادآموزی، برگزاری آموزش‌های خانواده، ارتقاء توانمندی‌ها معلمان و والدین، توسعه حرفه‌ای معلم، برگزاری کارگاه‌های آموزشی و آموزش دانایی محور

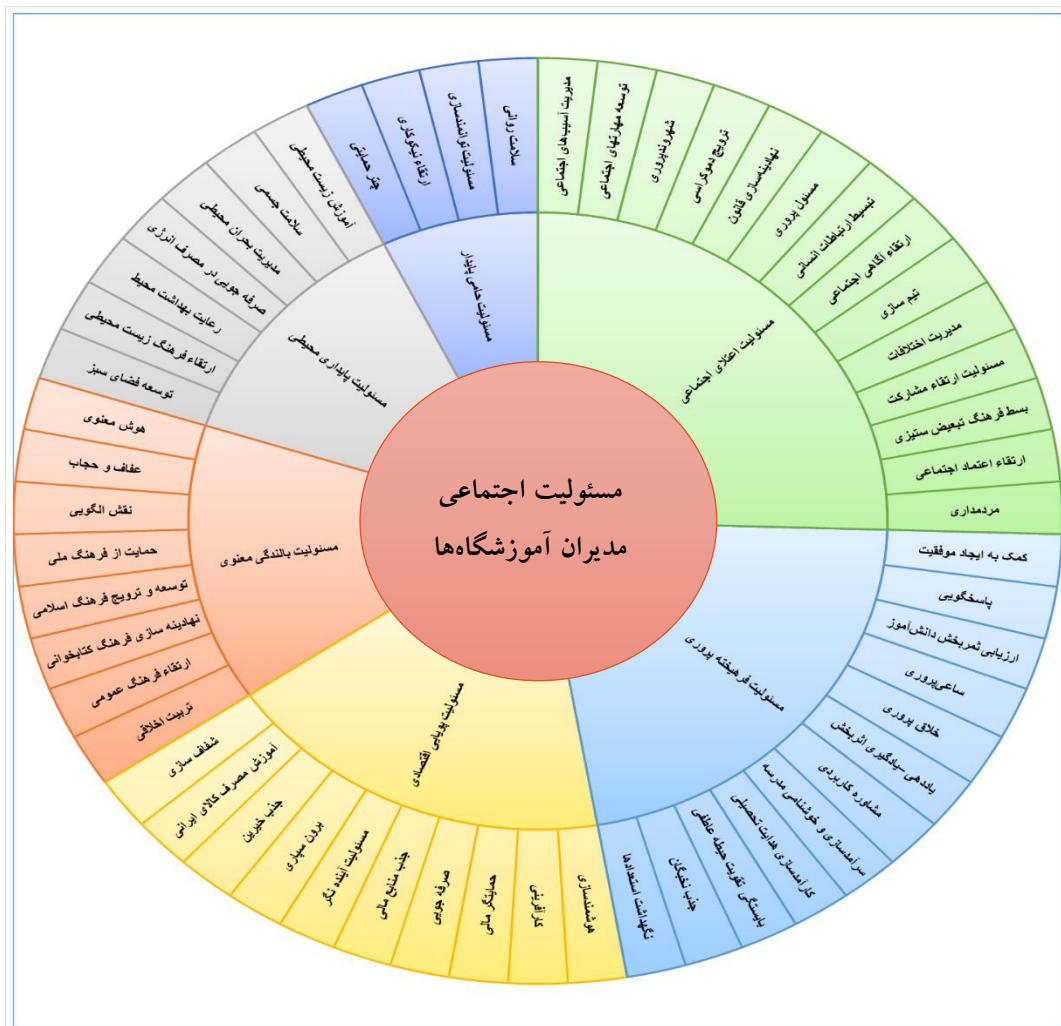
مضامین فراگیر	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
مسئولیت حامی‌گری پایدار	ارتقاء نیکوکاری	تجلیل از خیرین، بازدید دانش‌آموزان از مراکز خیریه، خیرخواهی مدیر، نقش حمایت عاطفی مدیر، ایجاد نگرش دلسوزانه، ترجیح منافع گروهی، ایجاد روحیه انفاق، ایجاد روحیه نوع‌دوستی، کمک به افزایش رفاه جامعه، کمک به دانش‌آموزان بی بضاعت و رفتارهای یاری‌رسان
	چتر حمایتی	حمایت مدیر از معلم و کارمند و دانش‌آموز، حمایت مدیر از جامعه محلی و داوطلب برای خدمات انسانی در مواقع بروز حوادث
مسئولیت اعتدالی اجتماعی	مردمداری	تلفیق خصلت‌های رهبری درکنش‌های مدیریتی و خوش خلقی با مردم و ارباب رجوع
	ارتقاء اعتماد اجتماعی	روابط باز و صادقانه، تربیت شهروند معتمد و ایجاد حس اعتماد متقابل از سطوح بالای مدیریت به پایین
	بسط فرهنگ تبعیض‌ستیزی	برقراری عدالت آموزشی، عدالت در توزیع امکانات آموزشی، نکوهش پارتی بازی، تولید خودباوری جنسیتی در دختران، آموزش برخورد درست با معلولین و مبارزه با تبعیض نژادی و فرهنگ طبقاتی، نمود تنوع فرهنگ قومی بومی در آموزش و محتوای دروس مناطق
	مسئولیت ارتقاء مشارکت	شبکه‌سازی با والدین، به‌اشتراک‌گذاری دانش و تجربه، تأکید بر تدریس مشارکتی و استفاده از چندمعلمی، مشارکت‌پذیری، مشارکت‌جویی، درونی‌سازی اهداف و ارزش‌های مشترک، شرکت در جلسات تصمیم‌گیری مدرسه و مشارکت با ادارات
	مدیریت اختلافات	برگزاری جلسات بحث و گفت‌وگو با دانش‌آموزان، حل اختلاف معلمان با هم و حل تضادهای و تمایلات شخصی در دانش‌آموزان
	تیم‌سازی	ایجاد مسئولیت مشترک تیمی با معلمان، ایجاد هم‌افزایی، ترویج فرهنگ کار گروهی، ایجاد اعتماد بین افراد تیم و ایجاد گرایش به مسئولیت تیمی در افراد
	ارتقاء آگاهی اجتماعی	آگاه‌سازی سیاسی اجتماعی و برگزاری جشن‌های ملی مذهبی در مدرسه
	تبسیط ارتباطات انسانی	گسترش روابط غیررسمی کارکنان با همدیگر، برقراری ارتباط دوجانبه بین مدرسه و جامعه، تأکید به ارتباطات کلامی، آموزش به والدین درخصوص دوستی و نزدیکی با فرزند، روابط حسنه والدین و معلمان، روابط مسالمت‌آمیز انسانی، مهارت روابط بین‌فردی، خودگشودگی و انتقال احساسات و برقراری روابط صمیمی با همکاران
	مسئول‌پروری	ترویج خودمدیریتی، دادن مسئولیت در امور مدرسه به دانش‌آموزان، عملکرد مسئولانه و احساس تعهد در کار
	نهادینه‌سازی قانون	روحیه خودقضاوتی، رعایت حق مالکیت فکری، اولویت به قانون اساسی کشور، نگذاشتن قوانین سخت و گوناگون، رعایت نظم اجتماعی، احساس نظارت اجتماعی، تبیین قوانین برای دانش‌آموزان، اطلاع‌رسانی قوانین مدرسه، آموزش احترام به حقوق بشر، سختگیری اجرای مقررات مدرسه و آموزش وقت‌شناسی
ترویج دموکراسی	تمرین همفکری، تمرین شنیدن نظر مخالف، احترام به عقیده والدین، اهمیت به شورای دانش‌آموزی، تبادل نظر و ایده پردازی در جلسه شورای معلمان، اجازه نقد، ایجاد فضای باز برای ابراز عقیده، استفاده از رای اکثریت، دوری از استبداد منیت و زورگویی و خودمحوری، آموزش‌های لازم عقیدتی و سیاسی، نهادینه سازی حق آزادی و سازگاری با معلمان مخالف	

مضامین پایه	مضامین سازمان‌دهنده	مضامین پایه
تقویت روحیه مطالبه‌گری، رعایت حقوق شهروندی، آموزش شهروندی درون خانواده و جامعه با کمک شهرداری، احساس مسئولیت در برابر تکلیف شهروندی، انجام وظیفه در قبال همکاران، مدرسه عرصه حضور حداکثری مردم محله، مدیریت مردم‌محور، ایجاد نگرش اجتماعی، شرکت در مراسم‌های اجتماعی، فعالیت برای سازندگی و پیشرفت کشور، مخالفت با طایفه‌گرایی و خویشاوندگرایی در مقابل قانون‌گرایی، آگاهی به اهمیت رسانه‌ها در زندگی اجتماعی و آموزش و اهمیت به توسعه پایدار	شهروندپروری	مسئولیت اجتماعی
احساس مسئولیت در مقابل مسائل اجتماعی، تقویت هوش هیجانی، تناسب بین محتوای درسی و زندگی، آموزش مهارت‌های زندگی، مهارت حل مسائل اجتماعی، کمک به دانش‌آموز در مواجه شدن با محیط اجتماع، انتخاب دوست خوب، مهارت گوش دادن، مهارت درک تجربه همکاران، پذیرای انتقادات والدین، مهارت تشکر-کردن، آموزش مهارت‌های گروهی و کمک به تربیت اجتماعی دانش‌آموزان منزوی	توسعه مهارت‌های اجتماعی	
شناسایی والدین معتاد، برگزاری آموزش درخصوص آسیب‌های اجتماعی، نظارت نامحسوس والدین بر فرزند، آموزش جنسی به دانش‌آموزان، و شناسایی افراد دچار انحرافات جنسی و مشاوره آن‌ها	مدیریت آسیب‌های اجتماعی	

نمودار ۱: الگوی مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها خروجی نرم‌افزار MAXQDA2020

با توجه به یافته‌های به‌دست‌آمده از تحلیل بخش کیفی، الگوی ذیل طراحی شد:

نمودار ۲: الگوی مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها

در پاسخ به سؤال دوم مبنی بر اعتبارسنجی الگوی به‌دست‌آمده، پرسشنامه ۵۵ گویه‌ای براساس نتایج بخش کیفی طراحی و به‌دلیل شرایط پاندمی کروناویروس به‌صورت مجازی و تعداد بیشتر از حجم نمونه ارسال شد. درنهایت با کسر پرسشنامه‌های مخدوش و معیوب، تعداد ۲۳۸ مورد به‌اندازه حجم نمونه، که کامل‌تر بودند جهت تجزیه و تحلیل در نظر گرفته شدند. روش تحلیل داده‌ها با استفاده از نرم‌افزارهای SPSS در بخش کمی آزمون‌های توصیفی و تحلیل ساختار عاملی بود.

جدول ۳: تحلیل توصیفی متغیرهای پژوهش

متغیرها	میانگین	میانه	انحراف معیار	چولگی	کشدگی
مسئولیت بالندگی معنوی	۳/۵۹	۳/۱۵	۱/۰۲۸	-۱/۳۶۸	۱/۹۹۲
مسئولیت پایداری محیطی	۳/۵۴	۳/۳۷	۱/۰۴۱	-۱/۱۵۳	۱/۵۵۳
مسئولیت پویایی اقتصادی	۳/۹۱	۳/۳۶	۱/۰۷۷	-۰/۶۳۲	۱/۱۵۹
مسئولیت حامی‌گری پایداری	۳/۹۴	۳/۵۸	۰/۸۹۹	۰/۹۶۱	۱/۹۳۳
مسئولیت اعتلای اجتماعی	۳/۹۶	۳/۴۲	۰/۷۷۶	-۰/۶۵۱	۰/۲۹۶
مسئولیت فرهیخته‌پروری	۴	۳/۷۶	۰/۷۳۶	-۰/۶۴۹	۰/۱۳۸

میانگین اکثر متغیرها در یک طیف ۵ گزینه‌ای لیکرت بالای عدد ۳ محاسبه شد که خبر از توافق نسبی متغیر در نمونه می‌دهد. همچنین پراکندگی‌های تمام متغیرها بالای ۰/۵ می‌باشد. برای بررسی فرضیه‌های پژوهش مبتنی بر این مقیاس، نخست باید صحت مقیاس مورد استفاده تأیید شود. از تحلیل عاملی تأییدی برای سنجش روابط متغیرهای پنهان با گویه‌های سنجش آن‌ها استفاده شد.

جدول ۴: شاخص‌های برازش

شاخص‌ها	X2/df	RMSEA	NFI	CFI	GFI	IFI	RFI	SRMR	AGFI
میزان قابل قبول	۳_۱	<۰/۱	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۹	>۰/۰۹	>۰/۸
مسئولیت فرهیخته‌پروری	۱/۶۹۱	۰/۰۱۲	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۲۴	۰/۹۷
مسئولیت بالندگی معنوی	۱/۶۹۱	۰/۰۱۲	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۹	۰/۹۹	۰/۲۴	۰/۹۷
مسئولیت پایداری محیطی	۱/۶۰۸	۰/۰۱۳	۰/۹۳	۰/۹۶	۰/۹۹	۰/۹۵	۰/۹۳	۰/۲۱	۰/۸۹
مسئولیت پویایی اقتصادی	۲/۳۷۸	۰/۰۵۹	۰/۹۴	۰/۹۷	۰/۹۵	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۲۶	۰/۸۸
مسئولیت حمایت پایداری	۲/۰۸۲	۰/۰۷۶	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۳	۰/۹۹	۰/۹۴	۰/۱۶	۰/۹۳
مسئولیت اعتلای اجتماعی	۲/۲۲۴	۰/۰۴۱	۰/۹۸	۰/۹۴	۰/۹۳	۰/۹۹	۰/۹۴	۰/۱۶	۰/۹۳

خطای جذر میانگین مربعات (RMSEA): مقدار RMSEA به دست آمده برای هر ۶ متغیر با توجه به مقدار استاندارد کمتر از ۰/۱ و مطلوب می‌باشد. مقدار NFI یا شاخص برازش هنجار شده بتلر-بونت به دست آمده برای هر ۶ متغیر کمتر از ۰/۹ به دست آمده که با توجه به مقدار استاندارد ۰/۹، برازش مطلوب است. مقدار RFI یا شاخص برازش نسبی به برازش مناسب مدل اشاره دارد. مقدار IFI یا شاخص برازش افزایشی به برازش مناسب مدل اشاره دارد. مقدار CFI یا شاخص برازش تطبیقی به برازش مناسب مدل اشاره دارد.

کای اسکور بهنجار (X2/df): نسبت کای دو به درجه آزادی برابر ۱/۶۹۱ و مطلوب می‌باشد. در کل با توجه به کلیه شاخص‌ها می‌توان گفت مدل از برازش مناسبی برخوردار است. بارهای عاملی نشان‌دهنده میزان تأثیر متغیر مشاهده شده در تبیین و اندازه‌گیری متغیرهای پنهان مربوط به خود می‌باشد. برای تأیید بار عاملی به سطح معناداری توجه می‌شود. بار عاملی مشاهده شده در تمامی متغیرها مقداری بزرگتر از ۰/۳ دارد که نشان می‌دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان

(ابعاد هریک از سازه‌های اصلی) با متغیرهای قابل مشاهده قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسائی گردید، آزمون معناداری صورت گرفت و جهت بررسی معناداربودن رابطه بین متغیرها از آماره t_value در سطح خطای ۰/۰۵ بررسی شد و آماره آزمون t_value تمام متغیرها از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر بود. در نتیجه همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است. روایی همگرا^۱ نیز محاسبه شد. روایی همگرا میانگین واریانس استخراج^۲ (AVE) و پایایی مرکب^۳ (CR) محاسبه می‌شود. باید روابط زیر برقرار باشد:

$$CR > 0.7$$

$$CR > AVE$$

$$AVE > 0.5$$

جدول ۵: روایی همگرا و پایایی متغیرهای پژوهش

CR	AVE	آلفای کرونباخ	نام متغیرها
۰/۷۴۵	۰/۶۱۱	۰/۷۹۳	مسئولیت بالندگی معنوی
۰/۷۹۷	۰/۶۳۳	۰/۷۵۰	مسئولیت پایداری محیطی
۰/۷۰۲	۰/۶۶۷	۰/۷۵۷	مسئولیت پویایی اقتصادی
۰/۷۵۳	۰/۶۲۳	۰/۷۴۴	مسئولیت حامی گری پایدار
۰/۷۸۶	۰/۶۷۹	۰/۷۳۶	مسئولیت اعتلای اجتماعی
۰/۷۹۹	۰/۶۲۵	۰/۷۴۱	مسئولیت فرهیخته‌پروری

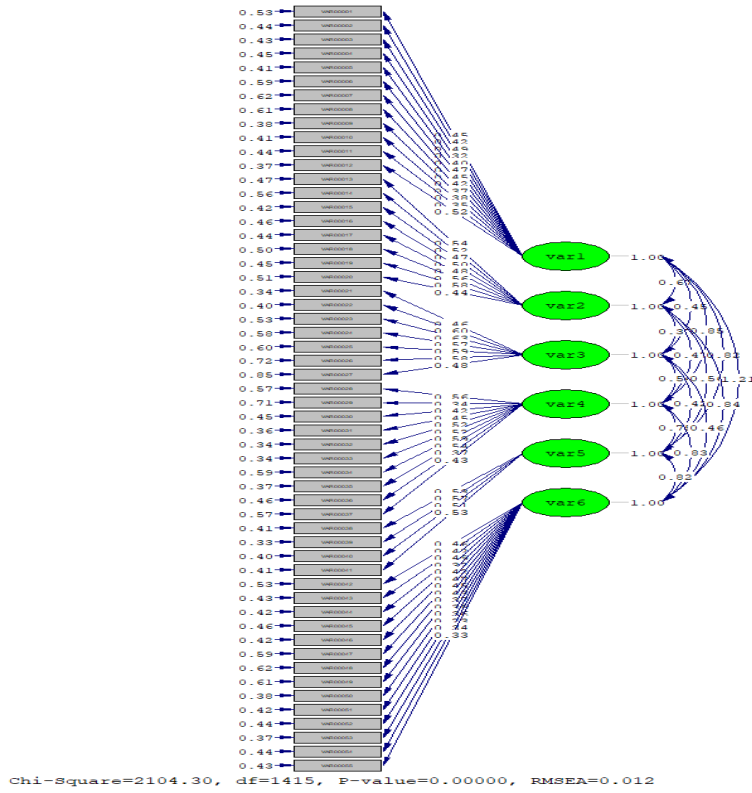
آلفای کرونباخ تمامی متغیرها بزرگتر از ۰/۶ است؛ لذا از نظر پایایی تمامی متغیرها مورد تایید است. مقدار میانگین واریانس استخراج شده (AVE) همواره بزرگتر از ۰/۵ است؛ لذا روایی همگرا نیز تایید می‌شود. مقدار پایایی مرکب (CR) نیز بزرگتر از AVE است. فرضیه‌های پایه‌ای پژوهش در جدول مورد بررسی قرار گرفتند.

نتایج تحلیل عاملی مقیاس تمامی ابعاد در شکل ذیل ارائه شده است. این مقیاس شامل ۶ متغیر پنهان و ۵۵ متغیر قابل مشاهده می‌باشد. بار عاملی مشاهده شده در تمامی موارد، مقداری بزرگتر از ۰/۳ دارد که نشان می‌دهد همبستگی بین متغیرهای پنهان (ابعاد هریک از سازه‌های اصلی) با متغیرهای آشکار قابل قبول است. پس از اینکه همبستگی متغیرها شناسائی گردید، آزمون معناداری صورت گرفت. جهت بررسی معناداربودن رابطه بین متغیرها از آماره t_value استفاده می‌شود. معناداری در سطح خطای ۰/۰۵ بررسی می‌شود؛ لذا اگر آماره آزمون t_value از مقدار بحرانی ۱/۹۶ بزرگتر باشد، رابطه معنادار است. براساس نتایج شاخص‌های سنجش هریک از مقیاس‌های مورد استفاده در سطح اطمینان ۵٪ مقدار آماره t_value بزرگتر از ۱/۹۶ می‌باشد که نشان می‌دهد همبستگی‌های مشاهده شده معنادار است.

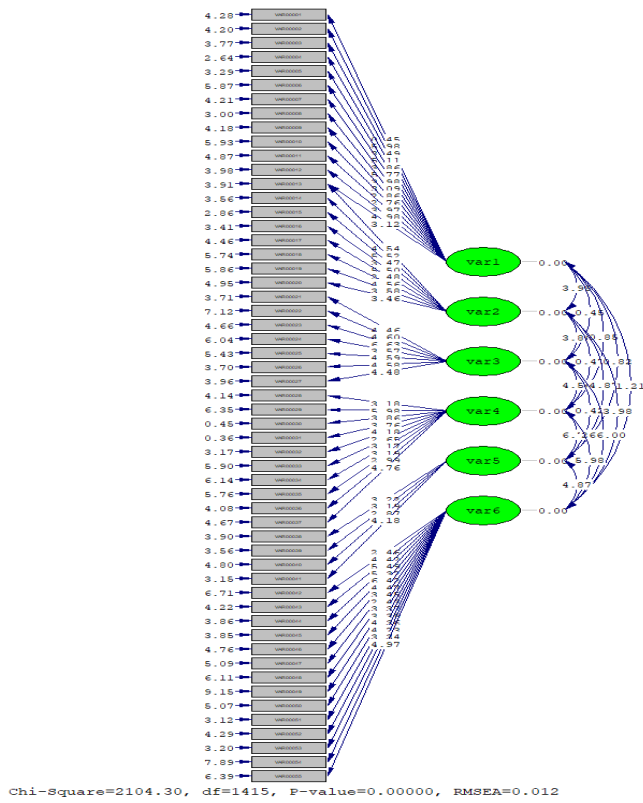
¹ Convergent Validity

² Average Variance Extracted (AVE)

³ Composite Reliability (CR)

نمودار ۳: بار عاملی تمامی مولفه‌ها

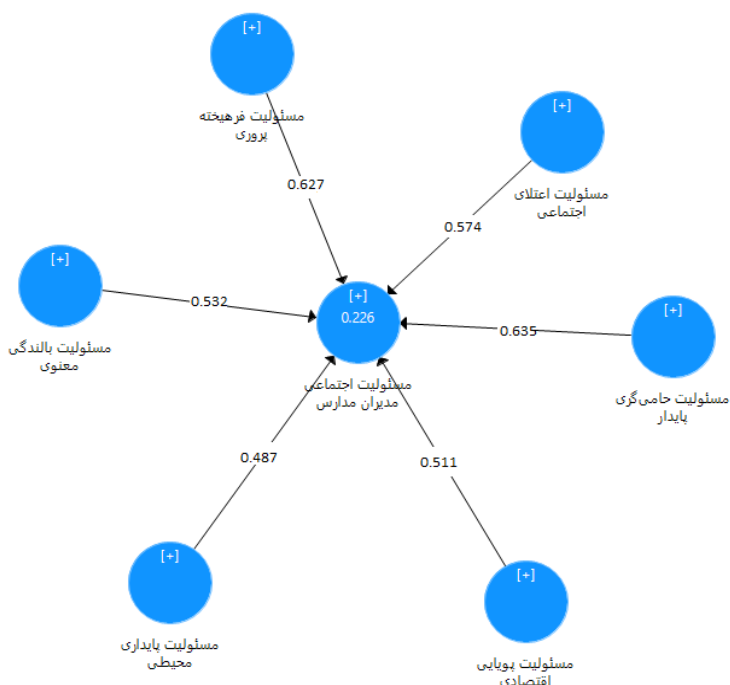

نمودار ۴: آماره‌ی تمامی مولفه‌ها

تمامی بارهای عاملی از ۰/۳ بالاتر می‌باشند. برای بیان مقبولیت مدل از شاخص‌های برازش‌ها چهار شده بتلریونت، برازش نسبی، برازش افزایشی، شاخص‌های تطبیقی و مجذور کامل استفاده شد که نتایج به‌دست‌آمده از مدل در جدول ذیل ارائه شده‌است:

جدول ۶: شاخص‌های برازش تمامی مولفه‌ها

مدل	X2/df	RMSEA	NFI	CFI	GFI	IFI	RFI	SRMR	AGFI
میزان قابل قبول	۳_۱	< ۰/۱	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۹	> ۰/۰۹	> ۰/۸
میزان محاسبه‌شده	۱/۴۸۶	۰/۰۱۲	۰/۹۷	۰/۹۲	۰/۹۵	۰/۹۶	۰/۹۹	۰/۱۷	۰/۸۸

نمودار ۵: مدل معادلات ساختاری کلی پژوهش (بار عاملی)

جدول شماره ۷. بار عاملی و آماره تی

نتیجه آزمون	آماره T	بار عاملی	متغیر وابسته	متغیرهای مستقل
تایید	۵/۳۴۹	۰/۵۳۲	مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها	مسئولیت بالندگی معنوی
تایید	۷/۲۶۱	۰/۴۸۷		مسئولیت پایداری محیطی
تایید	۴/۰۸۷	۰/۵۱۱		مسئولیت پویایی اقتصادی
تایید	۵/۸۲۲	۰/۶۳۵		مسئولیت حامی‌گری پایدار
تایید	۵/۷۲۱	۰/۵۷۴		مسئولیت اعتلای اجتماعی
تایید	۴/۹۸۳	۰/۶۲۷		مسئولیت فرهیخته‌پروری

همانطور که در نتایج فوق نشان مشخص می‌باشد، مسئولیت‌بaldنگی معنوی تأثیر مستقیم و معناداری بر مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها دارد. مسئولیت‌پذیری محیطی تأثیر مستقیم و معناداری بر مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها دارد. مسئولیت‌پذیری اقتصادی تأثیر مستقیم و معناداری بر مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها دارد. مسئولیت‌حامی‌گری پایدار تأثیر مستقیم و معناداری بر مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها دارد. مسئولیت‌اعتدالی اجتماعی تأثیر مستقیم و معناداری بر مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها دارد. مسئولیت‌فره‌یخته‌پروری تأثیر مستقیم و معناداری بر مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها دارد.

بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به منظور طراحی و تبیین الگوی مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها صورت گرفت. در پاسخ به سؤال اول در خصوص طراحی الگوی مسئولیت اجتماعی مدیران آموزشگاه‌ها، با توجه به هرم مسئولیت اجتماعی کارول (۱۹۹۱) و الگوی مسئولیت اجتماعی دنیسون (۲۰۰۰)، الگوی مفهومی اولیه تشکیل شد. پس از جمع‌آوری و تحلیل داده‌های بخش کیفی الگوی مذکور از ۶ مضمون فراگیر، ۵۵ مضمون سازمان‌دهنده و ۲۴۷ مضمون پایه تشکیل شد. آنچه این پژوهش را از پژوهش‌های پیشین متفاوت می‌کند، دستیابی به بعد فره‌یخته‌پروری به‌عنوان یکی از ابعاد مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدیران مدارس هست که در پژوهش‌های مشابه سابقه و همانندی ندارد. مضمون فراگیر فره‌یخته‌پروری احصاء شده در این الگو اشاره به پرورش انسانی دارد که بتواند با توجه به شرایط زمانی و مکانی از توانمندی‌ها و قابلیت‌های خود برای حل مسائل و مشکلات بهره‌گیرد. همچنین با توجه به شرایط، خود را در جنبه‌های اجتماعی ارتقاء بخشد و مهارت‌های لازم را برای زندگی بهتر در این قرن کسب کند (صحبت‌لو و همکاران، ۱۳۹۶). مفاهیم ایجاد محیط یادگیری و دانش‌افزایی برای معلم و دانش‌آموز در نتایج میرکمالی، (۱۳۸۲) و پرورش استعدادها در نتایج پژوهش تینگ و همکاران (۲۰۲۱) با مؤلفه‌های بعد فره‌یخته‌پروری احصاء شده در این پژوهش مطابقت دارد.

مضمون فراگیر مسئولیت‌بaldنگی معنوی احصاء شده در این الگو معادل بعد اخلاقی در پژوهش‌های پیشین است که در سند تحول بنیادین آموزش و پرورش به کرات به آن اشاره شده و با پژوهش‌های جانکل و جانکلوا^۱ (۲۰۱۷)، طبائی و همکاران (۱۴۰۰)، بارخدا و احمدحیدری، (۱۳۹۹)، قاسمی و همکاران (۱۳۹۹) و وطنخواه و همکاران (۱۳۹۹) همخوانی دارد. همچنین میلر (۲۰۱۸) یکی از مسئولیت‌های اصلی مدیران مدارس را پیشرفت اخلاقی عنوان نمودند. کرمی و همکاران (۱۳۹۶) نیز نیاز مدیران حوزه‌تعلیم و تربیت را متصف‌بودن به اخلاقیات مطرح نمودند. مضمون فراگیر پایداری محیطی احصاء شده در این الگو مشابه با عنوان محیط زیست در پژوهش‌های پیشین است. با بعد محیطی در پژوهش‌های هالی^۲ (۲۰۱۲)، نجف‌زاده و اوجقاز کریم‌زاده (۱۴۰۰)، آپایدن و ارکان (۲۰۱۰)، پودینه و همکاران (۱۳۹۶)، لیال فیلو و همکاران (۲۰۱۹) و آگوستین و همکاران (۲۰۱۵) همراستا است. همچنین با بعد مسئولیت‌پذیری در مقابل طبیعت و محیط‌زیست طالبی و خوشبین (۱۳۹۱) منطبق بوده و در پژوهش امیدوار (۱۳۸۷) نیز مشاهده می‌شود. مضمون فراگیر مسئولیت‌پذیری اقتصادی احصاء شده در این الگو معادل بعد اقتصادی در پژوهش‌های پیشین بوده و در پژوهش‌های هالی (۲۰۱۲)، تاپتون (۲۰۲۰)، لیال فیلو و همکاران (۲۰۱۹)، بارخدا و احمدحیدری (۱۳۹۹)، وطنخواه و همکاران

1 . JANKAL& JANKALOVÁ

2 . Holley

(۱۳۹۹) و اتق و همکاران (۱۳۹۷) مشاهده شد. مضمون فراگیر مسئولیت حامی‌گری پایدار احصاء شده در این الگو منطبق بر بعد اجتماعی کارول (۱۹۹۱) و بعد نوع دوستی مدل مسئولیت اجتماعی لانتوس^۱ (۲۰۰۱) بود. همچنین با بعد انسان‌دوستانه پژوهش‌های صدیقی و همکاران (۲۰۱۹) و وطنخواه و همکاران (۱۳۹۹) همراستا است. مضمون فراگیر مسئولیت اعتلای اجتماعی که معادل بعد اجتماعی در پژوهش‌های پیشین است با بعد اجتماعی در پژوهش‌های هالی، (۲۰۱۲)، ترووا و همکاران (۲۰۲۱)، کینگ و مندوزا (۲۰۲۱) و پیزوتیلو و ونزیا (۲۰۲۱) همخوانی دارد.

در پاسخ به سؤال دوم مبنی بر اعتبارسنجی الگوی به‌دست‌آمده در پژوهش و استفاده از تحلیل عاملی اکتشافی و مدل‌سازی معادلات ساختاری الگوی تدوین‌شده از اعتبار بالایی برخوردار است. نتایج این پژوهش نشان می‌دهد که توجه به مسئولیت اجتماعی و اهتمام به اهمیت‌دادن به آن در مدارس به تسری عملی شدن سند تحول بنیادین و آیین‌نامه اجرایی مدارس ۱۴۰۰ منجر شود. همچنین نتایج مثبت و ارزنده نظارت اجتماعی و اعتلای اجتماعی را به ارمغان می‌آورد. براساس نتایج به‌دست‌آمده در این پژوهش به مدیران و برنامه‌ریزان ارشد سازمان آموزش و پرورش تا مدیران و معلمان در آموزشگاه‌ها پیشنهاد می‌شود از نتایج پژوهش حاضر جهت تقویت مسئولیت اجتماعی خود و همکاران و بهبود سیستم آموزشی، گزینش مدیران با مسئولیت اجتماعی، کسب رضایت ذی‌نفعان، ارتقاء نیکوکاری، اقداماتی در جهت تجلیل از افراد خیر، کمک به دانش‌آموزان بی‌بضاعت، حمایت داوطلبانه از جامعه محلی و خدمات اجتماعی انجام دهند، از ظرفیت مشارکت‌جویی، مشارکت‌پذیری و تیم‌سازی محلی در جهت تسهیل‌گری در انجام امور و دستیابی به اهداف آموزشی استفاده نمایند، با دادن مسئولیت به دانش‌آموزان به پرورش حس مسئولیت‌پذیری بپردازند، احترام به قانون اساسی کشور را درونی سازند.

فهرست منابع فارسی

- اقدام پور، رضا؛ کشتی آرای، نرگس و اسماعیلی، رضا، طراحی الگوی برنامه درسی مبتنی بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی برای نظام آموزش عالی براساس الگوی آکر. فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی. ۱۳۹۹؛ ۲۶ (۱) صص ۲۳-۴۹.
- امیدوار، علیرضا. (۱۳۸۷). ترویج مسئولیت اجتماعی شرکت‌ها. تکمیل‌کننده و جایگزین سیاست‌ها و وظایف دولت. پژوهشنامه ۲۱. پژوهشکده پژوهش‌های استراتژیک مجمع تشخیص مصلحت نظام.
https://csr.nigc_eazar.ir
- اتق، مهین، ناطقی، فائزه و قلتاش، عباس (۱۳۹۷). شناسایی مسئولیت‌های اجتماعی مطلوب‌شناختی، عاطفی و عملکردی جهت برنامه درسی مطالعات اجتماعی دوره ابتدایی ایران. فصلنامه رهبری و مدیریت آموزشی دانشگاه آزاد اسلامی واحد گرمسار. (۴) ۱۲. صص ۲۵-۳۲.
- بارانی، فاطمه و ناستی زایی، ناصر (۱۳۹۹). بررسی تاثیر رهبری مخرب بر تمایل به ترک خدمت معلمان با نقش میانجی بی‌عدالتی سازمانی. مدیریت مدرسه (۱) ۸ صص ۲۳۱-۲۵۸.

¹ Lantos

- بارخدا، سیدجمال و احمدحیدری، سیده‌پرستو (۱۳۹۹). مسئولیت‌پذیری راهی برای اثربخشی مدارس. مدیریت مدرسه. (۴) ۸ صص ۳۸۴-۴۰۳.
- پودینه، مرضیه، مهram، بهروز و حسین‌قلی‌زاده، رضوان. (۱۳۹۶). شناسایی ابعاد و مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدرسه و مطالعه آن در دو مدرسه متوسطه دخترانه شهر مشهد، پایان‌نامه کارشناسی. <http://sss.jrl.police.ir/article>
- حسینی سنگریزه، اکرم، نیازآذری، کیومرث و عنایتی، ترانه. (۱۳۹۸). عوامل مؤثر بر توانمندسازی مدارس متوسطه با تأکید بر نظام مراقبت اجتماعی دانش‌آموزان. مجله مدیریت مدرسه. (۷) ۴ صص ۲۶۰-۲۸۳.
- رضائی، علی، شریفی، اصغر و اعتمادا‌هری، علاءالدین. (۱۳۹۹). تدوین، روایی سنجی و اعتباریابی مقیاس مسئولیت‌پذیری اعضای هیئت علمی دانشگاه فرهنگیان. نوآوری‌های مدیریت آموزشی، ۱۵(۲)، ۱۵۶-۱۶۵.
- شافعی، رضا و احمدی، کیومرث (۱۳۹۷). مسئولیت‌پذیری اجتماعی سازمانی مفاهیم، نظریه‌ها، الگوها و کاربردها. تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده پژوهش و توسعه علوم انسانی. چاپ دوم.
- شریعت باقری، محمد مهدی و نیک‌پور؛ فاطمه. (۱۳۹۷). تاثیر آموزش مهارت‌های اجتماعی-ارتباطی بر مسئولیت‌پذیری و سازگاری دانش‌آموزان، فصلنامه روشها و الگوهای روان‌شناختی. ۹(۳۲). صص ۲۰۳-۲۲۰. Doi: ۲۰.۱۰۰۱.۱.۲۲۲۸۵۵۱۶.۱۳۹۷.۹.۳۲.۱۳.۵
- صادقیان، خدیجه و علمی، محمود. (۱۳۹۲). بررسی رابطه رضایت اجتماعی با مسئولیت‌پذیری اجتماعی دبیران دبیرستان‌های عجب‌شیر. مطالعات جامعه‌شناسی، ۲۱-۳۸، (۱۹) ۶.
- صحبت‌لور، علی، آهنچیان، محمدرضا، شعبانی‌ورکی، بختیار و صادق‌زاده، قمصری. (۲۰۱۸). انسان فرهیخته سنی. تعلیم و تربیت، (۳۴) ۱۳۶، صص ۸۱-۱۰۸.
- طالبی، ابوتراب و خوشبین، یوسف. (۱۳۹۱). مسئولیت‌پذیری اجتماعی جوانان. فصلنامه علوم اجتماعی، ۱۹(۵۹)، ۲۱۶-۲۴. doi: ۲۰۱۳.۶۸۸۶/qjss.۱۰.۲۲۰۵۴
- طبائی، سیده‌طیبه؛ شفیع‌زاده، حمید و سلیمانی، نادر. (۱۴۰۰). شناسایی عوامل مؤثر بر مسئولیت‌پذیری اجتماعی مدارس. مجله دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی مشهد (۲) ۶۳، صص ۲۴۹۰-۲۴۹۷.
- علیجانی، رسول؛ امین بیدختی، علی‌اکبر، و مکوندحسینی، شاهرخ (۱۳۹۸). "ارائه الگوی سهم‌بری ذینفعان در انتخاب مدیران مدارس خراسان رضوی بر مبنای استراتژی تئوری داده‌بنیاد. شماره ۴ صص ۱۷۸-۲۰۹.
- قاسمی، حبیب، برکت، غلامحسین و امیدیان، فرانک. (۱۳۹۹). واکاوی مؤلفه‌های مسئولیت‌پذیری اجتماعی کارکنان آموزش و پرورش (مورد مطالعه): آموزش و پرورش استان خوزستان. نوآوری‌های مدیریت آموزشی (۴) ۱۵. ۷۲-۵۸.

- کرمی، محمد، قلاوندی، حسن و قلعه‌ای، علیرضا. (۱۳۹۶). رابطه بین اخلاق حرفه‌ای، رهبری اخلاقی با مسئولیت‌پذیری اجتماعی در مدارس استان کردستان. مدیریت مدرسه. (۵) ۱. صص ۹۳-۱۱۲.
- کریمی، فهیمه (۱۳۹۷). رابطه استفاده از شبکه‌های اجتماعی مجازی با تعهد سازمانی و مسئولیت‌پذیری اجتماعی در بین مدیران مدارس ابتدایی شهرستان ممسنی. پایان‌نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه آزاد نورآباد ممسنی.
- گرینفیلد، تامس‌بار؛ و ریبنز، پیتر (۱۹۹۵). ترجمه ناصر شیربگی (۱۳۹۹). گرینفیلد در مدیریت آموزشی «مدیریت آموزشی به‌عنوان یک علم انس و انی». تهران: انتشارات آثار کتاب.
- لک، راضیه، محقق‌کی‌کمال، سیدحسین؛ و حسین‌زاده، سمانه. (۲۰۱۹). اثربخشی آموزش مسئولیت‌پذیری اجتماعی مبتنی بر مدرسه بر نگرش به بزهکاری نوجوانان دختر. فصلنامه رفاه اجتماعی، ۱۹(۷۴)، ۹۷-۱۳۲. URL: http://refahj.uswr.ac.ir/article_fa.html_۳۲۴۳_۱
- میرکمالی، سید محمد، کرامتی، محمدرضا، عارفی، مختاریان، فرانک (۱۳۹۷). مطالعه کیفی دستاوردهای یادگیری مورد انتظار دوره کارشناسی ارشد مدیریت آموزشی از دیدگاه صاحب‌نظران مدیریت آموزشی و کارفرمایان. پژوهش در نظام‌های آموزشی ۱۵۴-۴۰۳۱. <https://www.sid.ir/fa/journal/ViewPaper.aspx?id=۱۵۴-۴۰۳۱>
- میرکمالی، سید محمد. (۱۳۸۲). اخلاق و مسئولیت اجتماعی در مدیریت آموزشی. مجله روان‌شناسی و علوم تربیتی. <http://ensani.ir/fa/article>
- میلر، پاول ویل (۲۰۱۸). شیربگی، ناصر (۱۳۹۹). ماهیت رهبری مدرسه در دیدگاه‌های کاربردی. تهران: انتشارات آثار معاصر.
- نجف‌زاده اوجقاز، زهرا، کریم‌زاده، صمد و ناظم، فتاح. (۲۰۲۱). ارائه مدلی برای ارتقاء سطح مسئولیت‌پذیری اجتماعی اعضای هیأت‌علمی دانشگاه آزاد اسلامی (استان تهران) براساس اخلاق حرفه‌ای و عملکرد شغلی. مدیریت بهره‌وری، ۱۵ (۲). ۲۷۹-۲۵۹.
- وطنخواه، هادی، فهیمی‌نژاد، علی؛ طیبی‌ثانی، سیدمصطفی. (۱۳۹۹). تبیین مدل تصمیم‌گیری منابع انسانی بر پذیرش مسئولیت اجتماعی سازمان (CSR) مورد مطالعه معاونت تربیت‌بدنی و سلامت آموزش و پرورش خراسان رضوی. نوآوری‌های مدیریت آموزشی، ۱۵(۲)، ۱۱۷-۱۳۳.

فهرست منابع انگلیسی

- Apaydın, Ç., & Ercan, B. (2010). A structural equation model analysis of Turkish school managers' views on social responsibility. *Procedia_Social and Behavioral Sciences*, 2(2), 5590_5598.
- Augustiniene, A. Jociene, J. & Minkute_Henrickson, R. (2015). Social Responsibility of a Comprehensive School: Theoretical Insights of Its Modelling. *International Journal on Global Business Management & Research*, 3(2), 23_34
<http://dx.doi.org/10.5755/j01.ss.87.1.12315>

- Ali, M., Mustapha, I., Osman, S., & Hassan, U. (2020). University social responsibility (USR): An Evolution of the concept and its thematic analysis. *Journal of Cleaner Production*, 286(124931). (Forthcoming 2012 (At Retrieved: <https://doi.org/>
- Carroll, A. B. (1991). The pyramid of corporate social responsibility: Toward the moral management of organizational stakeholders. *Business horizons*, 34(4), 39_48 <https://www.leandna.com>
- Holley, D. (2012). Student attitudes to socially responsible business: a case study of mine workers in Chile. *Social Responsibility Journal*. 8(2):174_185 <https://doi.org/10.1108/17471111211234815>
- JANKAL, R., & JANKALOVÁ, M. (2017). SOCIAL RESPONSIBILITY OF THE EDUCATIONAL INSTITUTION. *Human Resources Management & Ergonomics*, 11(2) <https://www.researchgate.net>
- King, R. B., & Mendoza, N. B. (2021). The social contagion of students' social goals and its influence on engagement in school. *Learning and Individual Differences*, 88, 102004. <https://doi.org/10.1016/j.lindif.2021.102004>
- Kruse, H., & Kroneberg, C. (2022). Contextualizing oppositional cultures: The variable significance of gender and ethnic minority status across schools. *Social Networks*, 70, 64_76.
- Lantos, G. P. (2001). The boundaries of strategic corporate social responsibility. *Journal of Consumer Marketing*. 18 (7). Pp:595_632
- Leal Filho, W. Doni, F. Vargas, V. R. Wall, T. Hindley, A. Rayman_Bacchus, L. ... & Avila, L. V. (2019). The integration of social responsibility and sustainability in practice: Exploring attitudes and practices in Higher Education Institutions
- . *Journal of Cleaner Production*, 220, pp:152_166
- Martínez_Valdivia, E., Pegalajar_Palomino, M. del C., & Burgos_García, A. (2020). Social responsibility and university teacher training: Keys to commitment and social justice into schools. *Sustainability*, 12(15), 1–15. <https://doi.org/10.3390/su12156179>
- Medina, M. A., Murtadha, K. H., & Grim, J. (2020). Community Schools as a Vehicle for Social Justice and Equity. (pp.80_97) https://doi.org/10.4018/978_1_7998_0280_8.ch005
- Olateju, D. J., Olateju, O. A., Adeoye, S. V., & Ilyas, I. S. (2021). A critical review of the application of the legitimacy theory to corporate social responsibility. *International Journal of Managerial Studies and Research*, 9(3), 1_6.
- Pizzutilo, F., & Venezia, E. (2021). On the maturity of social responsibility and sustainability integration in higher education institutions: Descriptive criteria and conceptual framework. *The International Journal of Management Education*, 19(3), 100515. <https://doi.org/10.1016/j.ijme.2021.100515>
- Siddiqui, N., Gorard, S., & See, B. H. (2019). Can learning beyond the classroom impact on social responsibility and academic attainment? An evaluation of the Children's University youth social action programme. *Studies in Educational Evaluation*, 61, 74_82. https://doi.org/10.22460/empowerment.v8i1p65_73.1165
- Song, B., & Ferguson, M. A. (2022). The importance of congruence between stakeholder prosocial motivation and CSR attributions: effects on stakeholders' donations and sense_making of prosocial identities. *Journal of Marketing Communications*, 1_19
- Tauginienė, L., & Urbanovič, J. (2018). Social responsibility in transition of stakeholders: From the school to the university. *Developments in Corporate Governance and Responsibility*, volume 14 pp.143_163

- Tetreva, L., Vavra, J., & Munzarova, S. (2021). Communication of Socially Responsible Activities by Higher Education Institutions. *Sustainability*, 13(2), 483; <https://doi.org/10.3390/su13020483>
- Ting, K. H., Cheng, C. T., & Ting, H. Y. (2021). Introducing the problem/project based learning as a learning strategy in University Social Responsibility Program_A study of local revitalization of Coastal Area, Yong_An District of Kaohsiung City. *Marine Policy*, 131, 104546.
- Ting, K. H., Cheng, C. T., & Ting, H. Y. (2021). Introducing the problem/project based learning as a learning strategy in University Social Responsibility Program_A study of local revitalization of Coastal Area, Yong_An District of Kaohsiung City. *Marine Policy*, 131, <https://doi.org/10.1016/j.marpol.2021.104546>
- Tuptone, P. (2020). The Municipality School Administrative Strategies for Social Responsibility. *Educational Management and Innovation Journal*, 3(3), 64_84 <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/emi/article/view/240160>
- Wanders, F. H., van der Veen, I., Dijkstra, A. B., & Maslowski, R. (2020). The influence of teacher_student and student_student relationships on societal involvement in Dutch primary and secondary schools. *Theory & Research in Social Education*, 48(1), 101_119 <https://doi.org/10.1080/00933104.2019.1651682>
- Wigmore_Álvarez, A., Ruiz_Lozano, M., & Fernández_Fernández, J. L. (2020). Management of University Social Responsibility in business schools. An exploratory study. *The International Journal of Management Education*, 18(2), 100382.
- Zhang, J., Zhang, Y., & Sun, Y. (2022). Restart economy in a resilient way: the value of corporate social responsibility to firms in COVID_19. *Finance Research Letters*, 102683. <https://doi.org/10.1016/j.frl.2022.102683>